

Uredništvo in upravnništvo:
Kongresni trg štev. 19.
Rokopisi se ne vračajo.
Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.
Za odgovor znanika 15 vin.
— Izhaja vsako soboto. —

JUGOSLOVAN

Naročnina:

na leto K 8.—
pol leta 4.—
četrt leta 2.—

Posamezna številka 20 v.

— Inserati po dogovoru. —

Štev. 22.

V Ljubljani, v soboto 6. aprila.

Leto 1918.

Zgodovina in narava

Š. — Očitajo nam Jugoslovanom in posebej še Slovincem, da nimamo nobene zgodovine, da se ne moremo sklicevati na preteklost in da torej nimamo pravice do samostojnosti. Tako očitanje je največja budalost. Niti ena današnja država se ob gotovem času ni mogla sklicevati na zgodovino, vse so šele nastale, bodisi potom močnih naravnih potreb ali pa potom volje naroda, ki se je zanašal na svojo moč in zavest. Če bi ta očitanja imela kako upravičenost, potem bi danes ne veljal obstoj drugih držav kakor kitajske, egiptške in asirsko-babilonske. Francija bi se morala pokoriti Italiji, ker jo je zavojeval Rim, zahodna Nemčija ravnotako, Avstrija do Donave tudi. Španka bi morala priznati gospodstvo Maroka, Tunezija ali gospodstvo Rima ali Carigrada ali Arabcev itd., kajti vsi ti so enkrat vladali tam. Rusija bi morala skoro vsa pripasti glavarju Hutuhtu iz Urge v Mongoliji. Francija ne samo Rimu, temveč tudi Angležem, ki so jo imeli v srednjem veku nad polovico, Portugalska Španki, ki je tudi enkrat tam vladala, Anglija Norveški, ker so gospodovali tam Normani, izliva Labe in Odra Švedom, Petrograd tudi, Carigrad Italiji, Italija Nemčiji, Belgija Italiji, Franciji, Nemčiji, Avstriji, Holandski, Egiptu Asiriji, Babiloniji, Perziji, Makedoniji, Rimu, Carigradu, mamlukom, Turkom, Francozom, vsa Amerika Angležem, Francozom, Špancem in Portugalcem. Kakšen kaos! Pa bi moralo vse tako biti, če bi veljalo samo zgodov. pravo. In kako bi se dala ta vrsta še razpesti!

Pa še na nekaj pozabimo: da je zgodovinsko in naravno pravo v bistvu enostavno. Vse države so nastale v okviru zemljepisne enote: v kakem kotlu, v kakem porečju, ali jih je združila steza, ki je povsod enaka in ne loči, ali ob bregovih morja, ki ima tudi veliko družilno moč. Narava je države rodila in če so se razvijale po njeni volji, so se obdržale, nastala je njihova zgodovina, iz naravne potrebe je nastalo zgodovinsko. pravo. In če so se vse države šele polagoma razvile, ali naj ta razvoj ravno sedaj zastane, ko je človeštvo na najvišji stopnji udejstvovanja svojih sil? Če ni do danes prišlo do ustanovitve naše posebne države, ni iskati vzroka v naravnih potrebah, nasprotno, iskati ga imamo v nekaterih okoliščinah, ki delajo proti naravi. Proti naravi pa ni mogoče imeti trajnih uspehov, to nam kaže zgodovina vselej in povsod. Sicer vidimo slučaj, da močna volja posameznikov podre včasih moč narave in moč zgodovinskega poteka, a to je le začasno, trajno se ohrani taka zgradba le tedaj, če ima naravne pogoje za obstanek.

Pa malo pogledimo. Za nastanek gori omenjenih držav nam pravi, kako se je vse menjalo. Najbolj se pa menja tam, kjer so se pregrešili proti naravi, delali samo iz osebnih koristi, ne pa iz potrebe države ali naroda. Vsaka taka tvorba je morala razpasti. Da niti Atene niti Sparta niti Tebe niso mogle vladati celi Grški, je jasno. Grška obstoji iz samih kotlov, nobeden ni tako velik, da bi gospodoval vsem drugim in zaman so se borili Perikles in Epaminondas in Alkibiades proti geografskim zahtevam. Aleksandrova država se ni mogla držati, ker je obstajala iz treh zemljepisno čisto različnih enot, bila je zgradba njegove jelekne volje.

Za razpad rimske države navajajo toliko vzrokov, dosedaj nobeden ne drži. Pa je vendar lahko. Ko so si Rimljani osvojili Sicilijo in pa gornje italiko nižino, so imeli dosti; edino, kar jim še opravičimo, je uničenje Kartagine, tékmovalke rimski trgovini. Vse drugo je bilo pa odveč in ni služilo potrebam naroda, temveč le posameznika ali goljufom in oderuhom. Sicer so govorili nekaj o kolonizaciji rimskih državljanih, a ta je imela svoj izvor v nezdravih domačih razmerah, te pa v posameznikih. Zato je Rim propadel, ker se je razširil čez meje svojih potreb.

Anglija ni mogla obdržati Francije, ker majhen ali približno enako velik narod ne more preko morja

voditi drugega. Iz istega vzroka so morali Mavri iz Španske, Arabci iz Italije. Nemčija se tudi za časa tako zelo nadarjenih Štavlencev ni mogla uveljaviti v Italiji, vzrok je n. r. Alpe. Koliko germanskih narodov je našlo v Italiji svoj grob! Vandali v Afriki so propadli, ker je narava tako hotela, Poljska in Ogrska nista mogli ostati združeni, ker so Karpati vmes, Napoleonova zgradba je padla skupaj, ker je bila ravno tako protinaravna kakor ona Ludovika XIV. To je Franciji ostalo, kar je Ludvik osvojil v njeno korist; vse drugo je šlo nazaj v svoja naravna okrožja. Eden najlepših dokazov za naše trditve je Španka. Odrči se je morala kolonijam, ker jih čez morje ni mogla obdržati, izgubila je vse evropske stranske dežele, ker ni bilo nobenih naravnih zvez. Če si osvojijo Japonci celo Sibirijo, to ne bo trajno, narava jih bo prej ali slej vrgla ven.

Zgodovinsko pravo je torej le posledica naravnega in velja le tedaj, če je v zvezi z njim. Zato naj se Čehi nikar ne bojijo, narava češkega kotla je močnejša kakor vsa prizadevanja obrobni Nemcev. Zato bodimo Jugoslovani dobre volje, narava, podkrepjena z voljo in zavednostjo enotnega naroda, bo zahtevala in izvajala našo državo. Navidez smo si Jugoslovani in Čehi nasprotni. Oni se sklicujejo na zgodovinsko pravo, mi na naravno. Hrvatje pa še na oboje. Pa je stvar v bistvu ista, Čehi se ne bi mogli danes sklicevati na zgodovino, če bi jim je ne dala narava. Zato le brez strahu v boj, česar nam zgodovina ne da, nam pa bo dala narava — njena mati.

Še nekaj o dr. Krekovem spomeniku.

K. D. — Svoj čas sem na tem mestu nakazal nekaj misli o bodočem Krekovem spomeniku, ki so med drugim bile tudi povod, da se je o tem vprašanju vnela zanimiva časopisna debata. To kaže, da je med našim razumnostvom mnogo zanimanja za ta problem in je tembolj razveseljivo, ker le na ta način smemo upati, da bo novi spomenik res narodu v čast. Misli, ki sem jih razvil o odborovem sklepu, da naj spomenik stoji na Pogačarjevem trgu, so pa zadele deloma na precejšen odpor, kar sem tudi pričakoval. Menim pa, da je prav, če se v tako znamenitih kulturnih vprašanjih, kot je prav to, pojmi precizirajo in nazori izčistijo in da ne bo čisto odveč, če k stvari pridenem še par pripomb. Omejil se bom pri tem na vprašanje, kje naj spomenik stoji.

Ugovori, ki so se pojavili proti Pogačarjevemu trgu, so različni. „Dom in Svetovemo“ člankarja se trgi zato ne zdi primeren, ker bi praznična okolica kvarila estetski užitek gledalca. To je deloma res, pa le deloma. Saj ni kisle zelje in gnjila zelenjad, ki trgu daje njegovo lice, temveč stavbe, ki ga obdajajo in ljudje, ki se tam gibljejo. Stavbe so pri tem to, kar so sobi stene, vse ostalo je kakor pohištvo, ki ga lahko izmenjaš in mislim, da je v celi Ljubljani komaj še trg, ki bi arhitektonski tega prekašal. S tako strogo estetskega stališča bi spomenik-umotvor spadal samo v muzej, kvečjemu v zaseben park. Sicer se pa drugod tudi niso strašili staviti spomenike čisto sredi med vrvenje in barantanje naroda. Jelačičev spomenik v Zagrebu se dviga iz valovja lop in stojnice in mu to prav nič ni v kvar, le še zvišuje organsko skladnost monumenta s trgov. Enakih zgledov najdemo malone v vsakem večjem mestu, kjer se neposredno okoli spomenikov razvija najbujnejše trgovsko in prometno življenje. Naši predniki so, kakor v toliko drugih stvareh, tudi v tem čutili čisto in instinktivno, da se morata spomenik in prostor medsebojno spopolnjevati. Tako stoji starejši monumenti, bodisi vodnjaki ali sicer spomeniki, skoro vedno jako ugodno, tvorijo del ce-

lotne slike in se jih, iztrganih iz nje, skoro ni možno predstavljati. Sicer pa, kje naj stoji spomenik ljudskega tribuna, — in to je bil Krek v pravem besednem pomenu, — če ne sredi življenja! Morda bi bil ta ugovor še upravičen, če bi postavili med kisle zelje kip nežnega poeta, toda Kreku se ne bomo pomišljali postaviti spomenik med to preprosto množico, ki jo je sam tako rado obiskoval. Sicer bo pa v tem pogledu gotovo precej boljše, kakor hitro se zgrade projektirane obrežne lope za branjeve, kar člankar sam čisto pravilno konstatira. Mislim, da je ta ugovor proti Pogačarjevemu trgu neutemeljen in da je posledica prevelike estetske občutljivosti, ki se mi pa tukaj ne zdi umestna. Duhoviti angleški pisatelj Chesterton pravi v svojem „Zagovoru javnosti“: „Absurdno bi bilo, če bi pripustili, da bi stebrovja in piramide zarudevale v kakem pohlevnem kotu, kakor spomladaj vijolice v gozdu. In naloga javnih monumentov je, da . . . pridigajo velik in prepotreben nauk. Hrabrost in usmiljenost in silna vzhičenja bi morala biti vse javnejše, nego so to dandanes.“

— So pa še drugi glasovi zoper Pog. trg. Tako je v 4. števil. „Domovine“ trditve, da je „pod visokim stolpom in tik velike cerkve vsak kip — ubit.“ Ta tako apodiktična trditve se mi zdi povsem napačna in kaže prav malo globljega umetniškega razumevanja. Saj spomenik sam ni izoliran otok sredi morja stavb, ki ga obdajajo, temveč le del celote, čeprav važen in imeniten del. Zato ne gre, da bi kdo kar a priori trdil, da poleg velikih cerkva spomeniki ne morejo učinkovati. Najbolji protidokaz pa je dejstvo samo, da so v prejšnjih časih, ko je bil umetniški okus še boljši in med narodom še bolj razširjen, stavili malone vse javne monumente poleg ali sicer v neposredno bližini cerkva. To izpričujejo vzorni spomeniki Colleonijski v Benetkah in mnogo drugih po vsi Italiji in drugod. V zadnjih desetletjih je to načelo spet začelo prodirati, posebno v Nemčiji. Mirna cerkvena stena je, sploh kakor sploh vsaka mogočna arhitektonska tvorba najprimernejša kulisa spomenika, ki ga varuje pred izolacijo. — Tudi v ljubljanskem občinskem svetu so že razpravljali o tem, kje naj spomenik stoji, ker je odbor prošil mestno občino, da mu prepusti za kip potreben prostor na Pog. trgu. Pri tem se je svetovalec rav. Jeglič izjavil zoper ta trg, ker baje med prebivalstvom vlada velika opozicija zoper izbrani prostor. Mislim, da se ne motim, če trdim, da imenovani obč. svetnik nasprotuje temu trgu, ker po njegovem prepričanju mora spomenik neobhodno stati lepo prosto v geometrični sredini trga. To nekdanj splošno veljavno naziranje, ki so je pa strokovnjaki kakor K. Sitte in R. Unwin že spoznali za nepravilo in je tudi znatno ovržli, ima še neverjetno mnogo pristašev. To napačno mnenje je menda baročnega izvora in sicer iz one dobe, ko so začeli posamezni vladarji tekmovali med seboj, kdo bo zgradil več s črtalom in šestilom zasnovanih mest. Da predlagani Hrvatski trg ali Tabor ni prav nič primeren za postavitev spomenika, nas pouči en sam pogled na ta razdrapan in na vseh koncih in krajih raztrgana trga. Pred „moderno“ banalna stavbo Mestnega doma bi tudi dovršen umotvor težko uspeval in bi bil samo v napotje požarni brambi. Pogačarjev trg ima pa poleg drugih ugodnih strani še to, da leži čisto v osrednjem mestu, pa je le ločen od največjega šundra in direktnega prometa voz in cestne železnice. Zato se mi zdi povsem umestno, kar je rekel župan, naj se postavi na Pog. trgu poskusna šablona in da naj se pritegnejo strokovnjaki in povedo svoje mnenje. Navadno so bili dozdaj osnutki za naše javne spomenike presplošni in premalo prilagojeni svoji okolici; brez slednjega je vsak ugoden učinek seveda zelo problematičen. Le tako, s skupnim delom vseh poklicanih se smemo nadejati zadovoljivega uspeha.

Spomnite se invalidov!

Pešalo je naše upanje do Boga, strah pred hudim pa je bil vsak dan neznanost.

In hiša mojega očeta je obubožala, prišli so nekoga dne biriči in pognali so v svet očeta, mater in otroke.

Razkošatil se je hudič na domu mojega očeta. Biriči so mu ga prodali za dve steklenici žganja in sód piva.

Tako smo se razšli po svetu. Izgubili smo izpred oči belo cesto po poljani, in da bi nam bilo moči še živeti, smo morali pozabiti na belo hišo ob cesti.

S kamenjem in ostrim peskom so bila posuta tla, kamorkoli sem stopil, na stezo, na cesto, na pašnik in travnik. Hoteli smo svežega zraka, a povsod je dišalo po sežganih kosteh, želeli smo pestrih travkov, a ko smo si z njimi okrasili vrat in roke, smo imeli verige na sebi. Obledeli smo se v svilo in baržun, a ko smo se pogledali v ogledalo smo bili nag. Zravljali smo svoje telo in svoje ude, pa smo se zavedli in bili smo uognjeni do tal.

Klicali smo Boga v svoji zapuščenosti. Usmilil se nas je in poslal nam tolažnike. A vrag je bil posekal lipo poleg hiše mojega očeta in je dal z njimi poleni mučili naše tolažnike do smrti.

Klicali smo v zapuščene gaje, klicali v čeri in pečevje svojega doma: Gaji, vednozelenne trate, pokrite nas, pečine zasujete nas, a glas zlodejev se je odzval hudomušno: „Preobila milost bi bila za vas, hirajte in umirajte v bolečinah!“

Tako smo trpeli vsi, oče, mati, in otroci, bratje in sestre. Razpršila nas je usoda. Vsak je hodil po trnjevi poti. A marsikomu je postala pot težka, kamenje in trnje preostro. Omagal je in prošil hudiča za pomoč. Prišel je zlodej na prvi klic in prinesel s seboj zlata, kadila in smole. Zagodrnjali smo

Čigava je Goriška?

Stare bukve — novi dokazi.

Dr. P. Tak dokaz nam je omogočila vojna za Goriško. V mestni knjižnici goriški je bilo shranjenih več-
davčnih zapisnikov, ki jih imenujemo „urbarje.“ Po šestniki, graščine, cerkve, in deželno knežji uradi so jih imeli do novejših dobe. V teh je bil imenovan davku podvržen posestnik, kraji, v katerih je imel svojo zemljo in sem in tam celo livadna imena posameznih parcel in konečno višočina in vrsta davka. Dajave so bile predpisane deloma v pridelkih, deloma v denarju, deloma tudi v pripravi ali v tlaki. V njih imamo torej krajevna in osebna imena. Urbarji so pisani v raznih jezikih: najstarejši vpiski so latinski, poznejši nemški ali italijanski. Časovno nam predstavljajo dobo od 1482 — 1741, torej prav tista leta, ko so poizkušali potujčevati naše ljudstvo od vseh plati. Urbarji nam dokazujejo, da niso opravili ničesar.

Vzemimo najstarejšega 1482 — 1697, to je urbar cerkve sv. Florijana v Brdih. Krajevna imena so le štiri: Ločnik (Luczniko, loczenicho, enkrat Lutzney), Senica (Senitz), pod bregmi, v Kremenem; torej 100 odst. slovenskih.

Osebnih imen je 115. Tu se vidi najprej stalnost prebivalstva; vedno ista imena, skozi več kakor 200 let! Od teh 115 imen jih je 91 slovenskih in 24 iz drugih jezikov: furlanskih, italijanskih in nemških. In kdo so nositelji teh nemških imen? Priseljenci plemenitajši, posestniki posameznih parcel in uradniki ali duhovniki. Med župniki imamo kar pet tujcev: Melinger, Weigelsperger, Dolfin, Miller in Maurisperger, a med kaplani tri: Pestler, Tosolo, Bensa, dočim sta župnika le dva slovenskega pokolje-
nja (Reja in Duša) a od kaplanov trije (Adaminec, Dragonja in Zerjov). — Stalno prebivalstvo pa je vseskozi slovensko, to se torej reče 78,3 odst. proti 21,7 odst. večinona nestalnega elementa. A ne le to. Župan re imenuje še-le l. 1565 z latinskim imenom „podesta“ (po ital. „podesta“); pred pa le „supan“. To je umljivo, da je vpisal župnik, kateri je predsedoval zborovanjem pri obračunu in volitvah v upravni odbor, to dostojanstvo v latinsčini; a nikomur pač ne pride na mar domnevati, da bi bilo nazivalo ljudstvo svojega občinskega predstojnika z latinskim imenom! Kako, da je bila udomačena slovensčina v Ločniku, kamor je spadala cerkev sv. Florijana, nam dokazuje n. pr. vpisek iz l. 1497 „affictaverunt fucalici vnam parvam braidam“ (= dali so v najem Vukalici malo brajdo). Najprej je sklanjal vpisovalec lastno ime Fukalica (= Vukalica) po slovenski slovnici; latinsko bi bil moral reči „fucaliciae“, — in dalje je rabil izraz „brajda“. Ta je sicer iz latinsčine vzet, a se je ohranil le v ljudskem jeziku, ki ga je vzelo med svoj jezikovni zaklad. — Drugi vpisek n. pr. se glasi: „Gregor Chladé dedit reparatios X.“, torej je izraz za denar „repar“ rabljen v slovenski obliki — in to v Ločniku, ki ga hočejo Italijani označiti za svojo postojanko.

Drugi urbar je komorni urbar Goriški iz l. 1507. Tega je priobčil l. 1900 nekdanji državni poslanec grof Coronini. Pisan je nemški. Ker je izvirnik v posesti obitelji Coroninih, nimamo natančnega vpogleda glede osebnih imen. Coronini je podal natančni izpisek krajevnih imen; za osebna pa je podal le nekaj primerov, in to za nemška 93 — te je napisal vse — a za slovenska le mimogrede 54, italijanskih in furlanskih 10. — Razmerje bo pa prav tako, kakor po drugih urbarjih, ako se oziramo na krajevna imena tega zapisnika. Teh je 99; slovenskih je 85, italijanskih 6, nemških 8. A med 8 nemškimi imeni je pa 7 takih, ki se rabijo samo v urbarju za uradnika, med ljudstvom pa so v rabi slovenska imena; n. pr. Ungerspach (Vogersko), Fivelstorff (Bilje), Oberfeldt (Gorenje polje), Ortowin (Vrtovin), Zum Crewz (Sv. Križ), Sandt Mi-

bratje in sestre, oče in mati, in rekli smo: „Tako izdajati hišo svojega očeta!“ On pa je molčal in nas je sovražil.

Z neba je prišel glas: Bratje, sestre, očetje, me tere, ljubite se med seboj! Mi pa nismo hoteli slišati glasu in videti verig na svojih rokah. Pripogibali smo se in z uklenjenimi rokami smo metali kamenje drug na drugega.

Sedim v svoji sobi in gledam njeno razdejanje. Ze od nekdanj sem stleni, da tu nisem doma, da to ni moja hiša in te stene niso moje varovalke. Postelja je neobgljena, mize in omare črvice, tla vsa preperela. In duh po plesnobi je v njej, vonj, ki ga najtežje prenašam. Doma sem malokrat, ne zdrim več v tej sobi, mrzli, nikdar zakurjeni. Cele večere bi preždel pri knjigah, pa doma ne morem ostati, sedim v gostilni in pijem, svojemu telesu in duši v pogubo. Prišel sem zadnjič domov in trdno zaspal. Ne vem, kako so se priplazili v moje stanovanje zločinci, ki so mi ukradli vso mojo last in če bi bili mogli, odnesli bi mi bili celo dušo. Še nekaj so mi storili. Namazali so mi stene s sajami, tla so bila vsa v blatu, po pisalni mizi pa so ležale kaplje ovčje krvi.

Ko sem se drugo jutro prebudil, je dišalo v sobi po mrtvecu in mimo mojega stanovanja so lajali psi pesem, kot jo slišim včasih v družbi razposajenih hlapcev, ki so pijani.

Sel sem pogledat, kaj se je zgodilo. Pred hišo je sedela moja mati z mrtvim sinom v naročju.

LISTEK.

Peter Klemen:

Moj dom.

Na jasni poljani je stal moj dom, ob ravni cesti se je belila hiša mojega očeta, blagoslovljena po materi in Bogu. Imeli smo konjičev par in krav deset, pa drobnica se je pasla po naših pašnikih, sočnath, lepo zelenih, da se jim je solnce veselja smejalo dan na dan in so jih zvezde pozdravljale vsako noč. Bela je bila cesta, ki je peljala mimo hiše mojega očeta je stala vesela, ponosna ob njej. Zgodaj zjutraj je vstajal moj oče pokladat živini, zgodaj zjutraj je vsta ala moja mati molit za srečo svojo in svojih otrok.

Pred hišo je stala starodavna, lipa, ki je spomlad zelenela in cvetela, vsako leto lepša, vsako pomlad bolj dišča. Gledal je nanjo oče, zrla je vanjo mati in mislila sta si: Ta lipa je naša, saj je zrastle na naših tleh, je srkala zeleno življenje iz naše grude in opojni vonj iz naročja domačih gajev.

Nekoga dne pa se je zgodilo za naš dom nekaj čisto posebnega, težkega, usodepolnega. Prišel je in prestopil prag naše hiše sam hudič. Naša hiša se je stresla pod njegovimi koraki, vrata so škripala pod njegovo roko in tla so se udajala pod njegovimi nogami.

Vstopil je, ohol in prevzet, ter vprašal očeta: Mi prodate svojo hišo ob cesti? Dam vam zanjo zlata, rumenega kot solčni sijaj in srebra, belega ko lunin svet.

Oče je strmel in ni odgovoril.

In hudič je nadaljeval: Oče, plačam vam hišo kot bi jo plačal sam Bog, jaz rabim ta prostor, da razširim meje moje lastnine.

Oče je gledal in molčal.

In tretjič je hudič izpregovoril: Ali hočete biti bogat kot jaz? Ali hočete, sezidam vam onkraj Klanca novo hišo, ogradim vam prostrane vrtove, zorjem rodovitne njive pri ljudeh onkraj Klanca? Storite, kar vam svetujem in ne boste se kesali. Hočete?

In oče je trdo odgovoril: Ne!

Hudič je spravlil svoje vreče zlata in srebra pa je odšel.

Od istega dne dalje pa je prišla nesreča v našo hišo. Nič več ni zelenelo, nič več zorelo, živina je je hiral, še celo rože in nageljni niso hoteli več dihati. Petelin, ki nas je prej budil v zgodnjih jutranjih urah, je utihnil in mesto njega je sova skovikala krog naše hiše. Oče je cele dni predsedel zamišljen na kamnu ob cesti in zrl po poljani tja nekam v daljavo, mati in otroci pa smo jokali in se izpraševali, kdo je kriv te nesreče. Ko je nekoga dne starejši brat pripomnil, da je hudič kriv vsega tega, smo se vsi neznanosno prestrašili in vprašali očeta, če je to res. Očetu pa je zagorelo v očeh in jezno nas je zavrnil: „Molčite o njem in ne izgovarjajte njegovega imena, drugače se vrne!“

Od tedaj dalje je strahu in spoštovanja do hudiča nismo več govorili o njem. Še misliti si nismo upali nanj, tako smo se ga bali vsi, oče, mati in otroci.

Kakor Job smo sedeli v svoji boli in revščini, kakor Izraelci smo pričakovali Mojzesa, a ni hotel priti.

Sejali smo pšenico, a zrastle je osat, sadili smo trto, a pognal je srobot, molzi smo krave, a v golido nam je tekla apnena voda.

ohel (Šmihel nad Šempasom), Craindorf (Krajna vas); ostane torej nad 99 imeni le eno nemško! Sloven-
skih je potemtakem 85,8 odst. vseh drugih 14,2 odst.
samonemških 1 odst.

Tretji urbar je iz l. 1522; vpiski segajo do
l. 1548. Zasnoval ga je v Gorici živeči bogataš Ra-
schauer, torej Nemec najbrže. Imel je posestva da-
leč na okoli: po Goriškem v vseh delih, v Furlaniji,
a tudi na Kranjskem notri do Iga. In prav zato je
ta urbar silno važen in zanimiv, ker sega daleč čez
meje Goriške — pa odsvita povsod precej enake
odnošaje!

Urbur Raschawerjev. (V nemščini: 1525—1548.)

Krajevna imena:	Osebnostna imena:
slovenska 189 87,09 %	slovenska 348 71,75 %
italijanska 9 4,18 %	italijanska 58 11,95 %
nemška 18 6,04 %	nemška 46 9,48 %
nedoločljiva 4 1,86 %	nedoločljiva 39 6,80 %
215	485

Goriški uradni urbar iz l. 1530. (V nemščini.)

Krajevna imena:	Osebnostna imena:
slovenska 210 91,30 %	slovenska 1638 87,05 %
italijanska 10 4,34 %	italijanska 117 6,25 %
nemška 10 4,34 %	nemška 117 6,25 %
nedoločljiva — —	nedoločljiva — —
230	1872

Goriški uradni urbar iz l. 1548. (V nemščini.)

Krajevna imena:	Osebnostna imena:
slovenska 478 88,35 %	slovenska 1126 74,96 %
italijanska 24 4,48 %	italijanska 153 10,18 %
nemška 36 6,65 %	nemška 184 12,25 %
nedoločljiva 3 0,55 %	nedoločljiva 39 2,59 %
541	1502

Goriški uradni urbar iz l. 1560. (V italijanščini.)

Krajevna imena:	Osebnostna imena:
slovenska 66 88,00 %	slovenska 146 78,07 %
italijanska 8 10,66 %	italijanska 20 10,69 %
nemška 1 1,33 %	nemška 13 6,95 %
nedoločljiva — —	nedoločljiva 8 4,27 %
75	187

Goriški uradni urbar iz l. 1564. (V nemščini.)

Krajevna imena:	Osebnostna imena:
slovenska 851 96,15 %	slovenska 1450 81,49 %
italijanska 27 3,02 %	italijanska 120 6,79 %
nemška 6 0,67 %	nemška 112 6,33 %
nedoločljiva 1 0,11 %	nedoločljiva 85 4,81 %
885	1757

Goriški uradni urbar iz l. 1565. (V nemščini.)

Krajevna imena:	Osebnostna imena:
slovenska 756 93,07 %	slovenska 1518 79,64 %
italijanska 41 5,08 %	italijanska 198 7,94 %
nemška 3 0,37 %	nemška 84 4,40 %
nedoločljiva 7 0,86 %	nedoločljiva 106 5,56 %
807	1908

Goriški uradni urbar iz l. 1571. (V nemščini.)

Krajevna imena:	Osebnostna imena:
slovenska 98 84,48 %	slovenska 419 82,34 %
italijanska 6 5,17 %	italijanska 54 10,36 %
nemška 10 8,62 %	nemška 25 6,71 %
nedoločljiva 2 1,70 %	nedoločljiva 13 2,49 %
116	521

Renški urbar iz l. 1713. (V italijanščini.)

Krajevna imena:	Osebnostna imena:
slovenska 185 100,00 %	slovenska 501 88,98 %
italijanska — —	italijanska 55 9,76 %
nemška — —	nemška 6 1,06 %
nedoločljiva — —	nedoločljiva 1 0,17 %
185	563

Urbur Antonellijev iz Gorice, l. 1741. (V italijanščini.)

Krajevna imena:	Osebnostna imena:
slovenska 26 96,29 %	slovenska 112 84,20 %
italijanska 1 3,70 %	italijanska 15 11,32 %
nemška — —	nemška 1 0,75 %
nedoločljiva — —	nedoločljiva 5 3,73 %
27	133

To so suhi podatki, ki nam jih nudijo davčni
zapisniki. Dasi niso do pičice jasni, imajo vendar to
neprecenljivo dobro stran, da so pristni in da niso
zlovoljno potvornji. Takrat ni bilo še na svetu
narodnostnega vprašanja kakor ga imamo danes,
vsaj v tem zmislu ne. Narodi se niso še tako brez-
obzirno preganjali in torej tudi niso mislili na to,
kako bi oškodovali ugled drug drugemu. V kolikor
so imena potvorenja, ali pomembna, ali poitalijan-
čena, ni bilo pri tem nobene druge namere, kakor
prilagoditi oblike svojemu jeziku za uradno rabo.
Pri tej priliki bodi pribito, da so se Italijani držali
mnogo vestnejše pravih, t. j. prvotnih krajevnih im-
en, kakor pa Nemci, ki so vedno skušali po-
nemčevati.

Od dela — naša pravica.

Ako torej pregledamo te pravkar navedene po-
datke, moramo priti vendar do zaključka, da je bilo
tisto ljudstvo slovenskega rodu, ki je kulturo dežele
nanovo zasadilo in jo potem skozi stoletja nepresta-
no dvigalo, ki je omogočilo Goriški deželi procvit
in podvig do višje prosvete. Kajti večina, ki ne pa-
de v nobenem zapisniku pod 74,9 odst. je tako od-
ločna za narodnost in kulturo, da ni moči zanikati
njene vpliva in odločilne besede. In če je tako,
vprašamo z dvignjeno glavo: kdo ima pravico do
Goriške? Kdo je storil zanjo največ? in odgovor se
mora glasiti: slovenski narod. Vsak drug
odgovor torej ne drži, pa naj pride od te ali od one
strani. Zgodovinski, znanstveni preiskani pričam
se mora vsakdo ukloniti.

Nepokvarjene zgodovinske priče nam torej do-
kazujejo, da je bilo ljudstvo na Goriškem v pretežni
večini slovensko, in to od tistega časa sem, od
kar se je bilo ondi naselilo. S tem je pa tudi jasno po-
vedano, da je bila vsa osnovna kultura, posebno
poljedelska v slovenskih rokah. Kajti stalno prbi-
valstvo je vendarle tisto, ki vtisne deželi pečat kul-
ture. To kar so zanesli priseljenici, Italijani in Nem-

ci, v deželo, to je bilo večidel samo za nje. Imenu-
jejo pa to „višjo kulturo“. Res, da kmet ni znal čit-
ati, še manj pa pisati akademsko učenih knjig; ni
umel zlagati pesmi v staroklasičnih merilih in jih
vglasovati po najnovejših glasbenih načelih, ni bil v
stanu staviti gozdov po umetniških zahtevah; to je
bilo na Goriškem, kakor povsod drugod, znal pa je
skrbeti za to, da so mogli živeti pisatelji in pesniki,
skladatelji in umetniki in da niso gladi poginili
„gospodski ljudje“, ki so se priselili med nje. In prvi
ti „kulturni“ ljudje so bili drugega mišljenja kakor
vkoreninjeni domači rod. Saj vidimo: urbarji so
pisani v latinščini (— in to je še najboljši slu-
čaj, ki ne vstvarja nikakega predsodka za noben
narod, ker je mrtev jezik —) ali pa v nemščini
in italijanščini. Ali ni to v nasprotju: večina
slovenska, a uradni zapiski o njej pa pretežno ita-
lijski ali nemški? — Človek, ki misli logično, mora
pač priti do takih sklepov. In zgodovinarji bodo čim-
bolj imeli težko nalogo, to razmerje pravilno
pojasniti. Ako se ozremo na naše obstoječe raz-
mere, se pa nam to ne bo čudno zdelo. Poglejte
naše kranjske odnošaje. Domače ljudstvo je sloven-
sko, priseljenici so Nemci: plemiči in uradniki, vne-
koliko tudi posestniki. In uradovanje je nemško! Ta-
ko nekako je bilo v 15., 16., 17., in 18. stoletju tu-
di na Goriškem. Urbarji odsejajo te odnošaje ne-
prikrito. — Nasproti si stojita dva življa: eden trdno
vkoreninjen, od davna zvezan z zemljo, ki jo je re-
šil popolnega pogina in propada s tem, da jo je ob-
ljubil, poselil, potem pa kulturo vzdrževal in izpopol-
njeval, drugi, priseljenec, ki mu je bila zemlja le to-
liko mari, da mu je dajala možnost brezskrbnega
življenja. Slovenec je obdelaval zemljo s pošte-
nim trudom in v potu svojega obraza, druga dva
naroda pa sta skušala samo uživati sad tega
dela.

Čeprav tlačan — vendar kulturni delavec.

Italijan ali Nemec je kupil ali pa dobil v dar
kos zemlje od vladarja, ki je zemljo osvojil z mečem.
S to zemljo je dobil v svojo posest tudi vse domove
in ljudi po srednjeveškem pravu. Tako osvojen je de-
žele ni bilo nikdar kulturni čin samo ob sebi; to
nam izpričujejo razne dōbe, ko je veljala pravica
močnejšega. In razdeljevanje osvojenega zemlje se je
brigalo še manj za kulturna načela. Ni je dobil ti-
sti, ki bi bil za njen podvig najpripravnější, ampak
oni, ki so ga imeli za najbolj sposobnega, tlačiti
prebivalce osvojenega pokrajine. To so imenovali „zve-
stobno napram cesarju in državi“. Ko se je naselil
novi lastnik na svojem novem posestvu, je bilo prvo,
da si je zapisal svoje pravice, svoje meje in vse vasi,
hiše in ljudi nastanjene po svoji lasti; pri vsakem
si je tudi pripomnil, koliko da mu mora prinašati
desetine in drugih davščin. Kaj se je brigal bogato
obdarjen graščak za to, iz katerega jezika da so
krajevna imena na njegovi zemlji! Izgovarjal jih je
pa svojemu jeziku prikladno; od tod toliko spake-
drank. V tem so si precej podobni vsi narodi brez
izjeme. Tudi Slovenci so prilagodili stara imena svo-
jemu jeziku; iz ilirščine je nastal latinsk Sontius, in
iz tega slovenska Soča. Nemci so pa imeli od nek-
daj stremeljenje imena pomemiti. Ker pa prvotnega
pomena niso poznali, so nastali na ta način prevodi
brez smisla, včasih prav smešni: n. pr. Sinja Gorica
— Schweinbüchel. A s tem, da so poizkusili po-
nemčiti ime uradnim potom, niso dosegli ničesar;
taka imena se niso prišla nikjer in nikdar drugje,
kakor samo med stenami uradnih prostorov.

Dejstvo torej, da so zasedli drugi narodi kako
pokrajino, ne pomeni nič drugega, kakor da so u-
vedli svojo upravo in jo priradili po potrebi svojih
uradov. S tem pa se niso doteknili bistva do-
mače kulture: kajti uradna uprava ni še kultura.
Vojna osvojitve ne pomenja osrečevanja in blago-
stanja ljudi, niti zboljšanja prejšnjega položaja. Po-
godbje, darovi, dediščine in druga pota, po katerih
se razkosavajo zemljišča in združujejo njihovi kosi,
nimajo ob sebi nikakega pomena za njihovi kulturni
razvoj. Pred narobe. Ako se je naselil tujec na Go-
riškem, ni poznal ondotnih odnošajev, zemlje, načina
uspešnega obdelavanja, pridelkov itd. To je povse
umetno. Zato se je moral sprijazniti z odnošaji, ki
jih je ustvarila tam narava in pravadna kultura. In
kdo mu je to bolje povedal in oskrboval, kakor Slo-
venec, ki je stoletja negoval podnebju in zemlji pri-
merno obdelovanje! Ako je tujec hotel povečati svo-
je polje in iztebiti goščo, je prepuštil to delo prak-
tični metodi prejšnjih dni in preizkušenim gospodar-
jem — Slovincem. Danes je to drugače. Sedaj na-
rekuje smer in pota znanstvena teorija, posebno ge-
ologija, kemija in botanika: po tem se ravna zbolj-
ševanje zemlje in pridelkov — ki seve zaostajajo za
idealnimi uspehi na papirju in se približujejo le po-
časni željam kmetovalcev — v kolikor jih namreč do-
pušča narava. Pri vsej visoki stopinji učenosti tudi
se danes velja kmetova izkušnja. V prejšnjih do-
bah je pa morala nadomestovati tudi vso u-
čenost.

Niso nas in ne bodo nas zatrli.

Ako pregledamo vse to, nam ne bo težko razu-
meti velik pomen Slovenstva na goriški zemlji. Ta
pomen pa nam tudi tolmači in pojasnjuje čudež, da
se je ohranilo Slovenstvo na Goriškem navzlic pri-
seljevanju od vzhoda in zapada. Nemci in Italijani
so se skušali ustaliti — a oba naroda brez uspeha.
Samo v mestih so se mogli naseliti posamezniki o-
beh narodov; italijanski je imel pri tem nekoliko
večji delež, kakor nemški, četudi so pisani uradni
urbarji večinoma v nemščini. To dejstvo ima seveda
svoje vzroke. Italijani so bili v zaledju naseljeni v
sklenjenih vrstah, dočim so bili Nemci med Slovenci
na Kranjskem, južnem Štajerskem in južnem Koroš-
kem vedno samo raztreseni in torej v manjšini. Ita-
lijani pa navzlic tej ugodnosti sklenjenega naselje-
nja niso mogli prodreti preko gotove črte, ki tvori
narodno mejo med Slovenci in med njimi: to je Ter
(Torre) od izviru do izliva v obče. Le posamezniki
ali poedine obitelji so se priselili med Slovence, ki
so si ohranili svoja bivališča, svojo narodnost v je-
ziku in običajih in svojo odporno silo. Tu imamo
zelo važen in podučljiv slučaj pred seboj. Navajeni
smo čitali visoko kulturo Nemcev in Italijanov. To
je ob sebi prav. A pri tem tudi radi omalovažujemo
svojo lastno narodnost in prosveto. To pa ni prav.
Nemška in italijanska kultura v resnici ne moreta
biti tako neprimerno višji od slovenske, zato ker je
niste mogli izpodrinuti v sto- in stoletnem delu.

Zgodovinsko proučevanje kulturnih virov nam
kaže pač v prvi vrsti razmere, kakor so bile v pre-
teklosti. A uči nas pa tudi, kako bi lahko bile v se-
danosti. Ako bi se v pravi meri zavedali svoje kul-

turne moči, ako bi ne segali s tako slastjo le po tu-
jem vplivu, bi se nam dandanes ne bi bilo treba
boriti za naš narodni obstanek. Zato ne obupajmo
nad seboj ako smo zmogli v preteklosti nevarnosti,
ki so pretile obstanku slovenstva, jih bomo zmogli
tudi v bodočnosti. —

Običajno pravo in ustavna zakonodaja

Dr. M. — Moderni pravoslovci so se zelo tru-
dili, da bi spravili običajno pravo ob kredit. V mo-
dernem obstoječem pravu so mu hoteli sploh odre-
kati pravico do obstoja. In če bi moderna zakono-
daja s pomočjo moderne vede res tako vzorno vršila
svojo nalogo, kakor so v času absolutizma pričako-
vali prvoborniki za ustavo, bi bilo običajno pravo
res veliko manjšega pomena, kot je v resnici. Sku-
nja pa je pokazala, da se življenje razvija hitreje
kot znanstvo. Trgovsko pravo, ki velja kot najna-
prednejše in najživahnije mora še vedno gostoljub-
no sprejemati v svoj okvir nove običaje, ki so samo
dejanski obtožitelji njegove počasnosti in zakasne-
losti. — Ne samo zakonodaja, tudi znanost je prepo-
časna in navadno samo daje izglajeno obliko pravi-
nim vrbam življenja.

Če to velja že za zasebno pravo, kjer ima na-
vadno ogromna večina ljudstva zlasti pa gospodar-
sko najmočnejši sloji velik interes na tem, da zna-
nost in zakonodaja, kolikor mogoče hitro doideja
življenje, potem mora veljati še mnogo bolj za us-
tavno pravo, kjer gredo koristi narodov in družab-
nih slojev neprimerno bolj narazen kot pri zaseb-
nem pravu. Ker pa življenje ne pozna praznih pre-
sledkov, kakor jih žal dela tako pogosto znanost in
zakonodaja, si pomaga življenje takoj z dejstvi, ki
se sčasoma ustalijo v običaje, med tem ko veda in
zakonodaja s prekrizanimi rokami premišljuje, kam
in kako bi, pa si ne znata pomagati.

Naša ustavna zakonodaja je bila takoj ob roj-
stvu obojena v nerodovitnost. Spačena ustava je
tudi naše uradne ustavnopravne učenjake začarala.
Svetlozveneče bahanje o znanstveni nepristranosti
še ni bilo nikjer tako globoko osramočeno kot pri
naši ustavnopravni vedi. Profesorji na univerzah so
izrabili vso svojo pravno spretnost, da bi nenaturni
stvor naslikali kot plod naravnega razvoja. Tudi
vsakega drugega treznega razpravljalca so znali go-
tovi krogi odvrniti od tega posla, ker se je vsaka
trezna, nepristranska sodba takoj lahko označila kot
kaznjivo rovarjenje zoper ustavo.

Življenje je šlo naprej mimo profesorjev in za-
konodajnih zbornic in je iz centralistične tostranske
polovice naše monarhije ustvarilo federalizem. Ni
sicer nastala taka zvezna država, kot so jo ves čas
terjali slovanski narodi, tudi ne taka, da bi bila la-
hko podlaga za temeljito preobnovo monarhije, ki je
nujno potrebna, nastala pa je kljub vsega mogočnim
centralizmom in sicer pod njihovimi rokami kakor
zanjiljiv posmeh, ki si ga hudomušna zgodovina
večkrat privoščila.

Popolnoma brez vsake podlage v naših ustavi-
nih zakonih tvori Galicija že davno samostojno drž-
avo, ki je ne vladajo Nemci ampak Poljaki sami.
Poljakom namreč ne postavljajo uradnikov nemški
„volksrati“ kakor nam Jugoslovanci, ampak gališki
namestnik je vedno zaupnik poljskega kralja in ta de-
jansko nastavlja upravne in sodne uradnike po de-
želi. Če bi si drznila dunajska vlada poslati v Gali-
cijo kot namestnika kakega Nemca, bi Poljaki zarop-
otali še bolj kot radi holmskega ozemlja.

Ker se je zavedno češko ljudstvo zgodaj opro-
stilo iz objema mogočnega plemstva, češki deželni
namestnik sicer ni zaupnik češkega svaza, vendar
je to mesto že dedno v češkem veleposestvu, ki pa
vendar češkemu narodu ni tuje. Tudi češki name-
stnik je vladar posebne države, njegov urad šteje
po proračunu za l. 1914 223 uradnikov, ima več stro-
kovnih oddelkov kot notranje ministrstvo in njegovi
upravni stroški presegajo stroške naučnega ali tr-
govskega ali poljedelskega ministrstva. Torej velik
gospod, nasproti kateremu je vodstvo in nadzorstvo
ministra za notranje zadeve pač le prazna senca.
Tudi v času najstrožje opozicije češkega svaza in v
času najbrezobzirnejšega absolutizma ne pride vla-
di na misel, da bi poslala v Prago Nemca kot na-
mestnika.

Nas Slovence je nesrečni kronovinski stroj raz-
trgal, da smo samo na Kranjskem neoporečna ve-
čina, naše ljudstvo je ravnotako enotno zastopano v
našem jugoslovanskem klubu kakor Čehi v svazu,
vlada hlini nasproti nam prijazno lice, s pripravnim
izgovorom: „saj priznamo jugoslovansko vprašanje“,
toda časna nemožnost rešitve je tudi za Jugoslo-
vane očitna, na naša vodilna uradna mesta pa na-
stavlja zaupnike nemških „volksratov“ mesto zaup-
nikov našega ljudstva, da bi zato ne bila potreb-
nika sprememba ustave.

Moderno načelo samoodločbe nas je poživilo v
stari veri, da mora biti vlada narodova v rokah nje-
govih lastnih sinov, vsako vlado tujcev smatramo in
čutimo kot suženjstvo. Dovolj imamo nadarjenih
sinov, zmognih za najtežavnejše službe, mnogo bolj
zmognih, kot so pritepeni tujci, daš nam država ta-
ko mačehovski nudi šole in učilišča.

Z majniško deklaracijo in stotisoči podpisi na-
njo je naše uradniško vprašanje dobilo drugo lice.
Vsako imenovanje tujega uradnika med nami bo v-
zbudilo ne samo enodušen protest vseh naših ljud-
skih zastopnikov, ampak vse slovensko ljudstvo, ki
je s podpisom pod majniško deklaracijo slovesno iz-
javilo, da noče tuje vlade, bo smatralo tako imeno-
vanje za udarec v lice in ga bo primerno vrnilo.

Narodni svet za Trst.

—r.— Nadaljujemo razmotrivanje posameznih
nalog te velevažne institucije. Dejali smo: „Narodni
svet naj bi imel v evidenci vsa uradniška mesta,
naj bi zasledoval imenovanja ter informiral poslance
o zadevnih vprašanjih. Kako bi olajšal delo dele-
gacij.“

Če pogleda človek razne imenike nameščencev
v tržaškem mestu, na namestništvu, na pošti, pri fi-
nancih, na sodniyah itd., bo koj opazil: višji uradniki
so vsi sami Nemci; te institucije so le kanali, po ka-
terih se pretaka nemški veletoč v naše pokrajine
z namenom, da se v gotovem času spremene naše de-
žele v nemške province. Ogromno večino srednjih
uradniških mest imajo Lahi. Slovincem sta po navadi

odprti le mesti portirja in sluga. Seveda je zasedenje
uradniških mest vprašanje moči; če bomo dosegli
svoj jugoslovanski cilj, začrtan v deklaraciji, potem
bo to vprašanje rešeno. Toda tudi v sedanjih razme-
rah bi lahko mnogo storili s podrobnim delom, bi se bo
morda komu zdelo otroško, toda je tako, ki vodi do
uspehov. Govorimo konkretno!

Vzemimo poštne uradnike in uradnice, ki imajo
opravka s strankami. Koliko jih zna, oziroma vsaj ra-
zume slovenski? Le majhen, zelo majhen procent.
Pojdi na Barriero, na Giuseppino, na glavno pošto:
le izjemoma dobiš gospodično, ki bi dala na sloven-
sko zahtevo kak odgovor. Ne razumejo. In vendar je
v vsakem okraju toliko slovenskega življa. Kako se je
zgodilo? Namesto da bi se uradnice priučile za silo
slovenščini, smo se mi njim prilagodili. Mi govorimo
po laško. Vsake kvatre se kak radikalnejši Slovenec
spre s kako gospodično radi jezika in objavi to aven-
turo v „Edinosti“: vsa tržaška javnost ploskaje odo-
brava nastop tega junaka, nato prespi in drug dan vse
poprašuje na pošti po — italijansko. Tem potom ne
pridemo nikamor. Zakaj kaj se zgodi, če ravnaš ti
kot radikalec? Objavi si dogodek v listu in šel obem-
nem naravnost k ravateljstvu. Dobro. Poštni upravitelj
odgovori ravateljstvu na dva načina. Prvi način:
„V našem uradu je devet gospodičen, pa nobena ne
razume slovenski. Prosim, da pošljete eno slovensko
moč.“ To se zgodi. Drug način: „Od desetih gospodi-
čen zna ena slovenski; zato bom skrbel, da bo v
bodoče pri morebitni slovenski zahtevi kake stranke
na razpolago ta gospodična v svrhu tolmačenja.“ In
denimo, da se tako zgodi. Ti hočeš znamak in vprašaš
slovenski. Čakaj osel, da bo trava zrastle. Počakaj, ker
ta gospodična ne razume slovenski, in zato gre
preko tebe in odgovarja drugim strankam, gospodična
pa, ki zna slovenski, je pri petem ali šestem okencu
in je momentano zaposlena z drugimi strankami. Le
počakaj prijatelj, čez četrte ure — če gre dobro — že
prideš do znanke.

Vse drugače bi poštini upravitelj reševal vprašanja
nameščena uradnic, ko bi vsi Slovenci le slovenski
govorili. Treba le porabiti čiški recept. Treba ljudi
navdušiti in z gotovim dnem začeti. Le sto Slovencev
je dovolj, da spravijo v tako zadrego vso pošto
upravo! Petdeset naših naj gotovega dne gotovo uro
nastopi na pošti pri okencu in to vsi slovenski, vsi
odločni, najprej pri uradnicah, kaj nato pri upravitelju.
Goritia docet! In ko bi našinci vedeli, da znajo vsi
nameščenci na pošti slovenski, bi prav gotovo sloven-
ski popraševali. S to trditvijo se namreč zavarujem
proti eventualnemu ugovoru. češ, naši ljudje, že po
naravi, poprašujejo raje po laško. Ni res! Zakaj hodi-
jo v n. pr. svetovanski župni urad, k rojanskemu okraj-
nemu načelniku in poprašujejo ondi samo slovenski?
ker vedo, da jim dotični župnik oz. načelnik postreže
v slovenskem jeziku. In ko bi našinci znali, da znajo
vsu uradniki slovenski, bi nikomur ne prišlo na um, da
bi laški govorili.

Ta boj treba organizirati in to naj bi storil Na-
rodni svet.

Sto oseb reformira vsak poštini urad: le načrta
se hoče in kompaktnega nastopa.

Kar velja za pošto, velja za finančno, za železnico
itd. Kaj naj bi n. pr. počela železniška uprava, ako go-
tovo dne zahteva 100 Slovencev na kolodvoru ali na
kaki obmestni postaji listek do prve postaje? Urad-
nici, ki ne pozna jezika, ne preostane drugo, nego da
izgine.

Ko bi obstojal že pred 20 leti Narodni svet, bi
imeli danes že mnogo svojega uradništva v Trstu in
bližnji okolici. Kar ni, se lahko zgodi. Naj se torej
zgodil!

Narodno gospodarstvo.

NARODNOGOSPODARSKE DROBTINE. XII.

M. H. — Velike ideje sedanje dobe nas niso
našle nepripravljenih. Razumeli smo te velike ideje
in nasrkali smo se jih do sladke opojnosti. In ne bomo
se jih več otresli, ker so nam zašle v kri in dušo.

Bližamo se svojemu cilju, to nam kaže splošno
prepričanje naroda, bolj pa krčeviti odpor nasprot-
nikov. Stvarnik, ki je določil življensko pot nežni
evetlici, začrtal je tudi usodo narodom. Od Stvarni-
ka določenim jeklenim zakonom narave se človek
uspešno in trajno protiviti ne more. Zato pa se bli-
žamo svojemu cilju.

Vidim že splošne obrise bodoče Jugoslavije.
Lepo je to, a — malo. Ta splošni načrt nas danes
več zadovolji ne sme. Skrajni čas je, da spre-
mimo precejšen del splošnega navdušenja za svobodo
in samostojnost v pozitivno delo. To pa takoj, da
nas dejanja ne prebrite.

Treba bo preurediti razmere zasebnega in
javnega življenja, preurediti celo upravo: državno,
finančno, šolsko upravo, šolstvo, zasebno in javno
zakonodajo, preurediti socialne razmere, rešiti agrar-
na, delavsku, ženska vprašanja, vprašanja zastop-
stva naroda, stanov, preurediti kolikor toliko tudi
zasebno in družinsko življenje. Podana je danes
samo smer te splošne državne in družabne preure-
ditve, vse drugo treba zasnovati, izvršiti. To ne bo
delo dni, mesecev, to ne bo lahko delo. Zato pa je
treba pričeti z delom takoj.

Smer te splošne preureditve je svoboda, samo-
stojnost, individualiteta, bratstvo vseh ljudi, vseh
slojev na eni, narodno čuvstvo, narodno srce, na-
rodne potrebe na drugi strani. Ali recimo, na krat-
ko: Demokratizem in narodnost. Ta smer mora biti
odločilna za vse podrobne načrte, ker hočemo pra-
vo demokratično državo. Nič popravljanja, nič kr-
panja. Kar je ustvarila po sreči in mišljenju nam
tvoja duševna in denarna aristokracija, kar sta ustva-
rila velekapital in veleindustrija, je za nas nerabno.
Proč z hinavstvom, formalizmom, krivicami in vlado
do vlade najmanj opravičenih slojev.

Naj se ne ugovarja, da bi bilo tako nadrobno
danes še prenagljeno. Nič zato, če nismo že jutri
samostojni. Popolna orient

Delo, na katero kličem, si mislim takole. Vodstvo celotnega dela naj prevzame ker je to delo skupna narodna zadeva, skupni narodni svet. Ker ta narodni svet v principu že obstoji, upam, da se bo kmalu predstavil javnosti. Tistim, ki dvomijo, da bi ta narodni svet z ozirom na velika nasprotja naših strank mogel uspešno delovati, povem na kratko svoje misli: Če javno objavljeni programi niso samo formalnega pomena, le pesek v oči, tedaj pomen S. L. S. in liberalno stranko v ustavnih in gospodarskih vprašanjih ni bistvene razlike. Delavske stranke ne omenjam, ker se naslanjate obedve struji te stranke na imenovani dve glavni stranke. S. L. S. in liberalna stranka stojite izrečno na demokratični podlagi. Slovenske stranke, ki bi nastopile proti veri, si v resnici niti misliti ne moremo. Vera je vendar bistven del naroda, gotovo vsaj tako važen kot jezik, gotovo pa tudi važnejši kot, recimo, narodne pesmi, narodni običaji, narodna noša. Zato bi bila slovenska stranka, ki bi nastopila proti veri, baš tako nemogoča kakor stranka, ki bi nastopila proti jeziku ali drugim značilnim posebnostim naroda. Tudi proti zakonu ne bi nastopila stranka, ki resno računa z dejstvom, da je zakon podlaga družini in državi; mora biti pač skrajni sebičnež, ki bi radi slučajne svoje nesreče, ne upošteval sreče vseh drugih.

Narodni svet bi določil za vsako stroko, panogo, sploh za vsako važnejše vprašanje posebno iz večakov in praktikov sestavljeno komisijo in ta bi imela nalog obdelati vsestransko in temeljite odkazano ji zadevo in sestaviti tudi načrte zakonov, ki bi bili za rešitev dotične zadeve eventualno potrebni. Načrti teh komisij bi prišli pred narodni svet in končno pred forum javnosti. Vzemimo poljedelstvo. O obsegu zemljišč in njih eventualni delitvi bi sklepala posebna komisija. Druga bi se bavila z obremenitvijo in razbremenitvijo, tretja z dednim pravom glede zemljišč, prevzemanjem zemljišč po dedičih in drugih dednih opravičencih, četrta z melioracijami zemljišč, peta z zlaganjem zemljišč, ki bi bilo na Kranjskem velike gospodarske važnosti, šesta z gozdovi, njih delitvijo in njih varstvom itd. Potem bi prišle na vrsto še vse stroke, ki so s poljedelstvom združene ali vsaj združljive, recimo: sadjarstvo, živinoreja, mlekarstvo, planšarstvo, čebelarstvo, reja malih živali itd. Bilo bi ogromno pa hvaležno delo.

Zakonito uveljaviti bi se seveda smelo le ono, kar je strankam in vsem slojem socialne družbe skupnega.

Sklepi teh različnih komisij bi se lahko takoj pričeli izvrševati, seveda le če bi bilo to že pred dosego državne samostojnosti mogoče in dopustno. Vsekakor bi se večina zadev narodnega gospodarstva lahko takoj uredila v zmislu doseženih sklepov. Naša največja krivda zadnjih desetletij je bila ta, da smo izrabljali svoje duševne sile v domačem boju, upravo narodnega gospodarstva smo pa prepustili vladni in pa ljudem, ki so se bolj razumeli na izkoriščanje naroda, kakor pa na narodno gospodarstvo. Čas je, da se postavimo na lastne noge, če nam pri tem pomaga vlada, izpolnjuje le svojo sveto dolžnost. Izvršujemo po večakih zamišljene in našim narodnim potrebam odgovarjajoče načrte. Kaj bi bili že vse dosegli, če bi se bili tega načela držali že doslej. Potovanja po naši deželi nam ne obuja preveč zadovoljstva z našim narodnim gospodarstvom. Obdelavanje zemlje je pri nas povsod še ekstenzivno, o melioracijah — izboljšavi vodovodov, ki pa služijo bolj komoditeti, kakor pa zboljšanju zemlje, komaj sled, semljišč ni zložila še jedna vasica itd. Sadjarstvo bi nam lahko nesla desetkratne dohodke, vinarstvo, čebelarstvo, živinoreja, reja malih živali tudi mnogo več, kakor danes. Z frazo „vse za kmeta“ še nikomur ni pomagano, če je pa, da vzamem le en primer, za celo Kranjsko od deželne odbora nastavljen le en sam sadjarski nadzornik, ki je tudi sadjarski učitelj in poleg tega še urednik izbornega strokovnega lista, ko bi v resnici potrebovala vsaj vsaka občina posebnega sadjarskega učitelja... Čim prej se postavimo gospodarsko na lastne noge, tim prej nam bo zažarela tudi politična svoboda...

Žal, živeli smo čase, ko celota ni imela morale. In celota, ki nima morale ne more zahtevati morale od posameznika. Kjer pa ni morale tam vlada skrajna sebičnost. V dobi sebičnosti je pomenljiva stanovska organizacija, izrabljanje stanu po stanu izigravaje stanu proti stanu. Čim bolj sta si bila dva stanova v laseh, tim lažje je tretji vladal. Zato se je pa delavsko vprašanje in še marsikatero drugo vprašanje vedno le reševalo, a nikdar rešilo. V bodoči demokratični državi si stanovski interesi ne bodo več nasprotovali, ker bo vsakemu vsakogar osebnost sveta, nedotakljiva.

Na delo torej, na pozitivno delo, da se čim prej uresniči naše nade!

Pismo iz Slovenske Štajerske!

Maribor, 4. aprila.

Ž. — Slovenski Štajer je podoben velikemu mravljišču. Prišla je vesela vigrad našega vstajenja. Vse vstaja. Vse je navdušeno za Jugoslavijo. Posebno živo je na jezikovni meji.

Ljudstvo se zbira na shodih in taborih. Žalec Središče, Križevci, Konjice, St. Janž na Dr. polju, St. Ilj pod Turjakom, Mozirje, Ptuj, Haloze in drugi kraji naših zbirališč nam povedo več kot vse drugo. In v nedeljo dne 7. t. m. bodo padle kronovinske meje na zahodu in na jugu. V St. Janžu pri Dravogradu, bo zborovalo na tisoče slovenskega ljudstva iz Štajerske in Koroške, v Rajhenburgu pa Posavci iz Štajerske, Kranjske in Koroške, dne 14. aprila pa pri Sv. Emi Slovenci in Hrvati iz posotelskih pokrajin. Govorili bodo naši voditelji: Dr. Korošec, dr. Verstovšek, dr. Benkovič in dr. Jan-kovič.

Nemci stiskajo pesti. Sklicujejo protishode. A brez uspeha. Naše gibanje gre naprej. Jugoslovanski valovi valovijo vedno dalje in dalje. Pljuskajo celo čez Muro čez visoke gore in jezove... Sliši se samo en glas: Sami hočemo biti! Nočemo tuja za gospodarja.

Kultura.

SLOVENSKA MATICA. I. Z. — Nedavno je dobil ta zavod novega predsednika in zdi se nam primerno podati nekaj nasvetov, da bo po tolikih skušnjah in neuspehih nastopil zopet z trdnim, na več let preračunanim programom novo pot in življenje, kakoršno se za tak zavod spodobi. V ta namen svetujemo predsedniku opustiti tisto staro, ljubljansko navado, po kateri je stopal v ospredje samo teolog, pedagog in jurist, — svetovna vojna dovolj dokazuje, kakó je ž njimi, — temveč naj si zbere med svoje sodelavce praktične ljudi na medicinskem, gospodarskem in seveda tudi znanstvenem polju: naši rudarji, gozdarji, agronomi, zdravniki, veletržci, uradniki, tovarnarji, tehniki, izobraženi obrtniki, strokovnjaki v pomorski kupčiji in plovstvu bodo nam, v odbore in pododbore po domovini združeni, napisali nekaj praktično, znanstveno-poljudnih knjig take vsebine, kakoršno podaja znani Bibliografični zavod v Lipskem, kojega prirodoslovni, zgodovinski, gospodarski, tehnični, medicinski, zemljepisni, zvezdoslovni in splošni kulturni program bi toplo tudi Matici priporočali in jej privoščili, da bi imela v teku nekaj desetletij 20-30 tako temeljito, poljudno in okusno spisanih in opremljenih del kakor so imenovane zavoda spisi znanih mož kakor: Brehm, Sievers, Mayer, Ratzel, Ranke, Kerner, Helmolt, Oppel v krasnih po 800-1000 strani obsežnih knjigah, da jih je ponos in veselje gledati. Z knjižnico 50-60 takih knjig bi dostojno pripravili pot vseučilišču in politehniki ne pa z raznimi „knjižnicami“, katerih je vsak zvezek drugače tiskan in drugače opremljen ali z nedovršenimi deli kakor so „Slov. zemlja“ ali dr. Lampetovi modroslovni spisi.

Odbor naj določi neovržen program in resne pisatelje, ki se bodo zavezali v nekaj desetletjih napisati v leksikalni obliki tiskane knjige, zadevajoče v prvi vrsti splošno vedo od astronomije do zdravilstva brez tistega dolgočasnega jezikoslovja, ki se posebno po našem slovstvu kakor večnost vleče. Dalje zgodovinski opis naših mest z zemljepisnim in gospodarskim ozadjem (Ljubljana, Reka, Trst, Zagreb, Kranj, Idrija, Postojnska jama, Cerknica; vrednost naših gozdov, pomen morja itd.).

Prav živo nam je potreben „Jugoslovanski kulturni leksikon“, v katerem bi bile kratke biografije vseh naših mož znanstvenikov, politikov, beletristov; naša zgodovina, zemljepisje naših važnejših selišč, rek, jezer, morij, gor; vsa ljudska statistika, tehnična, rudarska, tovarniška, trgovska, železniška in pomorska podjetja, naša letovišča, sploh; naše kulturno življenje v priročni knjigi 800-1000 strani.

Za taka dela pa je treba drugih mož kakor so bili tisti, ki so „Matici“ napisali nekaj napol dovršenih knjig, katerih ne moremo več dokončati, ker so zastarele; nekaj nepraktičnih knjižic, ki v „Matico“ sploh ne spadajo in nekaj takih izdaj, kakor je npr. Glaserjeva „Zgodovina slov. slovstva“. S predsednikom na čelu naj gospodje zasnujejo večleten program, od katerega ne sme zavod niti za las odnehati, dokler ne dobi — res knjižnice enakomerno opremljenih, poljudno-znanstvenih knjig dostojne oblike in vsebine, kakoršne izdaja zgoraj za vzgled navedeni lipski zavod. Ako bi bili v odboru ljudje, ki delajo le od enega občnega zbora do drugega, ki

Slovenke in Slovenci

peto leto teče, odkar se v središču Slovenije ne glasi slovenska beseda s tistega mesta, ki ji je bilo namenjeno. Pet let smo bili Slovenci brez gledališča — pet let izobčeni iz vseobčnosti kulturnega življenja. Ali se dovolj zavedamo, kaj se pravi, pustiti izobrazbo svojega jezika, najočitnejšega znaka narodnosti, toliko časa vnevar? Kdor se je odrekel jeziku, se je odrekel svoji misli. Kakšna vrzel v naši duševnosti, kakšen zastanek v našem razvoju!

Gledališče je bilo, je in bo pri vseh narodih vzgajališče dobrega okusa, visoka šola lepote in vzornega jezika, zrcalo narodne duše in njene resnice. Dramatična poezija je bila vedno višek in zaključek narodnega procvita, oder je bil povsod govorilnica najglobljih duhov preteklosti in sodobnosti. Z ljubeznijo in ponosom kažejo Čehi na svoje Narodni divadlo, Hrvati na svoje Zemaljsko kazalište, na pozitivne činitele svoje narodne in kulturne bilance. In mi se naj svojemu gledališču samovoljno odpovemo? S tem bi se potiskali sami v kot in v temo. Sramota, da smo tako dolgo prenašali to praznino v našem življenju — grehota, če naj ostane po naši krivdi še dalje tako.

Kriv prorok, ki trdi, da je ljubljansko gledališče samo za Ljubljance; herostratska beseda, ki je bila izrečena pred leti: „Ako hoče Ljubljana gledališča, naj si ga vzdrži sama; kaj ima kranjska dežela, kaj ima naš kmet od ljubljanskega gledališča?“ — Najsurovejši materializem je izgovoril to pesedo. Kulturo tako posnoviti, duha tako vprostoriti! Mar ni kultura tisti tajni fluid, ki se razteka iz živih žarišč na vse strani, spaja dušo z dušo in objema in enoti, kar bi se brez njega razsulo v drobce brez središča? Fluid, ki veže posameznike v narod s skupnimi tradicijami, bolečinami in nadami! V narod s svetinjami, nedotakljivimi slehernemu brez ozira na svetovni nazor in politično prepričanje, vzvišenimi nad strankarsko, izvzetimi iz vseh slučajnosti in dnevnih prevratov.

Vedetu moramo tudi, da ljubljansko gledališče ni navadno provincijalno podjetje, da se ne bo smelo nikdar primerjati memskim provincijalnim gledališčem, nego, da je vseslovensko gledališče, matica vsem odrom po vseh naših pokrajinah. Maribor, Celje, Jesenice, Trst — vse se ozira v Ljubljano, v nji gleda svoj vzor, od nje črpa svoj repertoar in vsa sredstva. Zato ima naše gledališče vse više, svoje narodne cilje in naloge. In kdor govori ali dela zoper naše gledališče, govori in dela zoper slovenstvo in zoper bodočnost, ki si jo vstvarja.

Vsi pravi ljudje pri nas, pristajajo vseh strank so izprevideli, kako siromašna, ponižna, kako brez bodočnosti je naša kultura brez gledališča. V Ljubljani se je ustanovil konsorcij z namenom, nanovo oživiti slovensko gledališče v Ljubljani ter mu ustvariti krepko gmojno podlago. Lepo se je odzvala Ljubljana; pred vsem so pokazali nje trgovci in denarni zavodi, da pojmujejo jasno pomen kulture za narod; v par tednih se je nabralo nad 280.000 kron za Slovensko gledališče v Ljubljani.

Ali bo za Ljubljano zaostala pokrajina? Ali ni treba vseh rok, vseh glav, vseh sil, ko si gradimo novo, lepšo bodočnost? Ali se more in sme samo ena moč med nami odtegniti delu, ko gre za to, da se uvrsti naš narod med druge narode in da ostane vtršč z njimi?

Slovenke in Slovenci, videli smo vaše navdušenje za jugoslovansko idejo; zaplamljelo je do zadnje kože, do slednjega moža, do slehernega ženske — ali boste sedaj ostali ob strani, ko je treba tej Jugoslaviji pripraviti pot, dati ji čim globljo vsebino, čim trdnjšo utemeljenost? Videli smo, kako so vam duše vsprejemljive za vse lepe in velike ideje; zato se zanašamo na vas, ženske in moške vse naše domovine, da se zavzamete tudi za osrednje ognjišče naše kulture, za slovensko gledališče; važno postojanko našega naroda velja pridobiti. Snujte odbore, podpisujte deleže — da se pokaže slovenski narod v teh usodnih časih po svoji ljubezni do svojih svetinj vrednega, stati v kolu najnaprednejših narodov, vrstnik med vrstniki.

^{*)} Vsak družabnik mora prispevati k kapitalu vsaj z enim deležem po 100 K, ki se mora plačati takoj pri vstopu v konsorcijalno zvezo. Vsak družabnik jamči edino le s podpisanim deležem.

menjajo določeni program od leta do leta — potem bomo pač imeli kup napisanih knjig, razne, srednjemerne vsebine, kakor jih vidimo zadnjih trideset let pri Matici in Družbi sv. Mohora, breznačelno spisane sešitke in zvezke — ne pa po trdnem začrtanem programu napisanih del. Zato, žal, oba zavoda, z malimi izjemami, nimata pokazati knjig, na katere bi zamogli s takim ponosom kazati kakor je to pri ostalih severnih in južnih Slovanih, da-si bi bili lahko vse dosegli, ako bi bile v odborih udomačene načelnost, doslednost in — smisel za pravo, moderno znanost; dohodkov je dovolj, le prav porabiti jih je treba!

SLOVENSKO GLEDALIŠČE. Predsednik konzorcija je veletržec Alojzij Lilleg, podpredsednik tajnik Zadruga zveze Anton Kralj. Denarno upravo bodo vodili: dr. Ažman, dr. Adlešič, Fr. Grovekar, dr. Grafenauer in A. Praprotnik. Za repertoar bo skrbel gledališki svet: dr. Janko vitez Bleiweis, dr. Izidor Cankar, Fr. S. Finžgar, Anton Funtek, dr. Ivan Grafenauer, Matej Hubad, dr. Alojz Kraigher, Fran Milčinski, dr. Fr. Novak, Anton Pesek in Oton Zupančič.

MUZEJSKO DRUŠTVO. Občni zbor „Muzejskega društva za Kranjsko“ se vrši dne 18. aprila t. l. ob 6. uri zvečer v drštvenih prostorih Bleiweisova cesta št. 24. (deželni muzej.)

Drobtine.

NEKDAJ IN SEDAJ. Dr. Lampe je imel prvo besedo pri žalostnem razkolu v našem združništvu, ni pa hotel javno prevzeti vodstva v načelnstvu zadruga centrala, kajti dr. Lampe je tudi deželni odbornik in zadruga poročevalec, ki ima nadzorstvo nad podrejenim združništvom. Dr. Lampe je bil svojčas tudi predsednik Gospodarske zveze, ko pa je postal deželni odbornik, je to mesto odložil, ker je tle dve mesti smatral za nezdružljivi. Zadruga centrala je v zadnjih dneh izgubila tudi svojega predsednika kanonika Lavrenčiča in njegovo mesto je prevzel dr. Lampe, ki je sedaj v eni osebi deželni odbornik, zadruga poročevalec in nadzornik in — načelnik deželnoodboreske zadruga centrala. Le dvoje je mogoče: ali je dr. Lampe zavrgel svoje staro pravo načelo o nezdružljivosti takih mest, ali pa ima v svoji stranki tako malo ljudi, da ga ni dobil človeka, ki bi hotel biti v javnosti oče njegovemu v sporu rojenemu združnemu otroku...

PREDPISI, KI NE VELJAJO ZA VSE. Takih zakonov je dosti, tudi ni čudno, če je v predpisih razlika za gotove osebe, n. pr. pri prehrani za dojenčke, bolnike in delavce-težake. Sicer pa smo v tem oziru vsi ostali enaki in za prestope veljajo enake kazni. Mi ne priporočamo gosposki, da naj strogo kaznuje

vse take prestopke, ker ljudje danes ne živijo od aprovizacije, ampak od prestopkov. Poljedelski minister n. pr. dobro ve, da so si celo cesarski namestniki in deželni predstavniki in višji uradniki — čim višji tem lažje — s prestopki preskrbeti nekaj več moke, krompirja, premoga, špeha, masti ali podobnega. Zato bo prav, če tudi malim ljudem, zlasti beguncem in umirajočim Istranom dovolijo, da si poiščejo skromno množino vsakdanjega živeža in ga brez ovir prinesejo domov.

MILIJONE ŽRTVUJE nemški „Schulverein“ za širjenje nemške kulture. Na Slov. Štajerskem so deležne njegove ljubezni tudi slovenske deklice, ki med vernim narodom niso izgubile zaupanja do slovite Matere božje v Petrovčah, pač pa se v šulferanjski šoli niso naučile slovenske pisave in zato naročijo sv. mašo kakor sledi:

„2 Meffe für guten Namen ja Petrovčta Mat-bojcha ja eine Schen.“ ali pa „1 Meffe für guten Namen ja Petrovčta Mater bojcha für einen Mojcha.“

Vojska.

Nemci so dosegli uspehe na zahodni fronti. Rekli smo zadnjič, da hočejo prebiti vez med angleško in francosko armado. Potek ofenzive nam je dal prav, daleč so prodrli, pretrgana pa zveza dosedaj še ni. Par dni so „počivali“, sedaj so pa zopet pričeli. Izgube na obeh straneh velikanske.

Drugačnega novega ni nič. Angleži so potisnili ob Evfratu Turke do mesta Ana, že daleč gori na severu. Prve nemške čete so prišle na Finsko, v svrhu reda in pomirjenja.

Politika.

Začelo se je... Napovedane so rekvizicije živine z vojaško silo, po vseh hišah strogo stikanje za vsadanjem kruhom. Vojaška uprava se zanima, kdo je naročen na jugoslovanska glasila, drugod pa so vojaška sodišča začela preiskave proti vojakom, ki so se izjavili za majniško deklaracijo. Ker cenzura ne dovoli kritike Cerninovega govora, zato smo tako malobesedni. Povemo le to: Cesar se pošteno trudi, da bi napravil mir med narodi, naš zunanji minister grof Czernin pa je s svojim govorom zane-til takorekoč državljansko vojskomoed temi narodi. Kliča na boj zoper „velezdajalce“, in sicer radi usmiljenja do nemških in madžarskih mater. Pozabil pa je jugoslovansko mater, ki pa s svojim mrtvim in živim narodom ne bo pozabila terjati miru, pravice in svobode v lastni državi.

Učiteljska tiskarna v Ljubljani

reg. zadr. z omejeno zavezo **Franciščanska ulica štev. 6**

se priporoča slavnim kraj. šolskim svetom in cenj. učiteljstvu v naročilo vseh uradnih šolskih tiskovin po najnovejših vzorcih. V zalogi ima vsakovrstne napise na lepenki, razne mladinske spise, vse poštne tiskovine za šol. uporabo itd. — Priporoča se v natisk uradnih kuvert in pisemskega papirja z napisom in sploh vseh v šol. stroko spadajočih tiskovin. V zalogi vedno: K. Wider, „MOJE PRVO BERILO“.

Katoliška bukvarna v Ljubljani

priporoča književna dela Nove Založbe:

Fran Levstik: Martin Krpan.

S 13 risbami Hinka Smrekarja.

Ivan Cankar: Podobe iz sanj.

Jože Debevec: Vzori in boji.

Jadranska Banka

Podružnica LJUBLJANA.

Delniška glavnica: K 12.000.000
Rezerve: nad K 1.000.000

Centrala:
Trst.

Podružnice:
Dubrovnik — Dunaj
Kotor — Metković
Opatija — Split
Šibenik — Zadar

Brzjavni naslov: JADRANSKA
Telefon šte. 257.

SPREJEMA: Vloge na knjižice in jih obrestuje po čistih 4%
Vloge na tekoči in žiro račun proti najugodnejšemu obrestovanju. Dviga se lahko vsak dan brez ozira na moretorij. Rentni davek plača banka iz svojega.

KUPUJE IN PRODAJA: Devize, valute, vrednostne papirje itd. in srečke, c. kr. razredne loterije.

ESKONTIRA: Menice, devize, vrednostne papirje itd.

IZDAJA: Čeke, nakaznice in akreditiv na vsa tu- in inozemska mesta.

DAJE PREDUJME: na blago, ležeče v javnih skladiščih.

PREVZEMA: Borzna naročila in jih izvršuje najkulantneje.

Kmetijska posojilnica ljubljanske okolice v Ljubljani

obrestuje hranilne
vloge po čistih

4¹/₄%

brez odbitka
rentnega davka

Rezervni zaklad nad K 1.000.000.

Ustanovljena leta 1881.

Uradnikom, aktivnim vseh kategorij,
profesorjem in učiteljem

katerih neobremenjena služnina znaša najmanj K 2.300— na leto, dalje

penzionistom

ki imajo vsaj K 1400— pokojnine, dovoljuje

posojila

na podlagi življenjskega zavarovanja, proti zaznambi na služnino, oziroma pokojnino na prvem mestu in proti primernemu poroštvo pod najugodnejšimi pogoji na 5 do 25 letno amortizacijsko dobo.

„SLAVIJA“ vzajemno zavarovalna banka v Pragi.

Sprejmejo se tudi potniki za življenjsko zavarovanje s stalno plačo in provizijo.

Njene poroštvne in rezervne zaloge znašajo K 90.369.566 28. Za škodo je izplačala v 48 letih svojega obstanka K 160.278.154 41 — L. tna zavarovalnina in postranska plačila so znašala K 13.820.552 85.

Iz navedenih števil je razvidno, kako je z umnim gospodarstvom napredovala prva slovanska zavarovalnica, ki vsakomur drage volje služi z najugodnejšimi pogoji za zavarovanje v raznih oddelkih.

Podrobna pojasnila daje brezplačno:

Generalni zastop banke „Slavije“ v Ljubljani

ki se slav. občinstvu najtopleje priporoča.

Priporočamo tvrdko
Jos. Petelinca
v Ljubljani.

Tovarniška zaloga šivalnih strojev, njih posameznih delov, igel in olja, ter potrebščin za šivilje in družega galantarijskega blaga.

Šivalni stroji raznih sistemov in oprem na razpolago, še garantirano staro blago.

Sv. Petra nasip 7. blizu frančiškanskega mostu, levo ob vodi, 3. hiša.

Vino
žganje

in **kislo vodo**
= „Silva vrelec“ =

razpošilja

A. OSET,
Guštanj — Koroško.

Kupim steklenice in zamaške.

Nadomestilno
toaletno milo

parfimirano,
v elegantnih
kartonih, fino
opremljeno.

Ducet 14 kron 40 vin.

Trgovec
večji popust!

Dobiva se pri tvrdki

Milan Hočevnar, Ljubljana

Sv. Petra cesta šte. 26.

Nova Založba v Ljubljani

ima v zalogi še nekaj
knjižic

Ob 50letnici dr. J. Ev. Kreka

Cena 2 K.

Naročilo na
Novo Založbo v Ljubljani

Mlekarska Zveza

kupi po najvišji dovoljeni ceni
vsako množino mleka pod najugodnejšimi dobavnimi pogoji.

Dalje ima Mlekarska zveza v zalogi vse mlekarske potrebščine, kakor tudi različne mlekarske izdelke, zlasti razne vrste sira po primerni ceni.

GOSPODARSKA ZVEZA

centrala za skupni nakup in prodajo v Ljubljani

registrirana zadruga z omejeno zavezo.

Stalna zaloga poljedelskih strojev:

motorjev, mlatilnic, viteljev, slamoreznic, reporeznic, brzoparilnikov, plugov, bran, čistilnikov itd.

Prodaja:

umetnih gnojil, kolonijalnega in specerijskega blaga ter poljskih pridelkov.

Zaloga:

travnih in deteljnih semen, pese, korenja, repe.

Zaloga:

pristnega domačega in ogrskega vina, žganja itd.

Lastna izdelovalnica in prekajevalnica klobas. Lastna zeljarna.